II. FEDERALIZAREA — PAS DECISIV SPRE CEA DE-A PATRA SFÎRTECARE A MOLDOVEI

...PT PRETEXT pen-
...crearea formațiuni-
...statale nelegitime și
...rarea Moldovei din
...ințar în stat federativ
...e imperial-șovine ve-
...ă la nesfîrșit faptul
...raionanele de est și de
...e republicii noastre,
...de populația băștina-
...oldoveni — trăiesc un
...considerabil de ruși,
...găgăuzi, bulgari

...concepție evident gre-
...rea majoritate a ță-
...mii, deși în ele ală-
...băștinași trăiesc sute
...și chiar milioane de
...sînt state unitare. Cu
...în Marea Britanie,
...de 43 milioane 500 mii
...(77,2%), din întrea-
...lație a țării la 1987
...1 mln 60 mii de în-
...anezi, 410 mii evrei,
...italieni, 160 mii nemți,
...polonezi, 110 mii ame-
...100 mii chinezi, țara
...stat unitar. Nu-și
...statele proprii nici
...giunile băștinașe ca
...— 5 milioane de lo-
...irlandezii — 2 mili-
...0 mii, galii — 700 mii.

...firească întrebare: de
...Moscova abia în pe-
...destrămării U.R.S.S. a
...să manifeste «grijă»
...soarta grupurilor et-
...ar e știut de toți că
...1988 centrul imperial
...n-a pus problema
...nor formațiuni statale
...mentare în Moldova.
...ițiile cînd mențineau
...anță controlul asupra
...republici, forțele im-
...șovine nu aveau nevo-
...reva creaturi statale
...urilor etnice ce ar fi
...haznaua imperială
...siderabile suplimen-
...mijloace financiare.
...ă seama că în vii-
...măsură ce mișcarea de
...națională se va am-
...ii ele nu vor mai pu-
...ina pe întreg terito-
...dovei, acestea și-au
...at forțele în raioane-
...ăsărit și de sud ale re-
...adică în acele regi-
...țarismul și regimul
...bolșevic au *reușit în*
...de ocupație de la
...22 pînă la 1990 să pla-
...concentrare mai mare
...eni și să obțină un
...nalt de deznațio-
...și rusificare a popu-

...e în aceste zone for-
...ționare în persoana
...armatei de ocupație,
...represiv, admini-
...coloniale compuse din
...mii de nomenclaturi-
...din diverse regiuni
...eriului sovietic, prin
...calomnii, au
...ă ducă în eroare o
...rte a populației, con-
...o mișcării de eli-
...națională a moldove-
...membrul prezidiului
...republican al In-
...ul «Unitatea — Edin-
...P. Șornikov, în rapor-
...entat la plenara aces-
...ări din 21 iunie 1990,
...onat că scopul scon-
...ntermișcare era «pro-
...cel puțin a populați-
...nistriei de acțiunea
...criminatorii» («Edin-
...990, 31 iulie). Astfel,
...tendențios și deregla-
...rii «internaționaliști»
...populației de lim-
...legile referitoare la
...limbii moldove-
...ept limbă de stat și
...ei la grafia latină.
...zone s-au retras
...toți acei din repub-
...doreau nici în rup-
...ui să accepte limba
...ească (română) în
...limbă de stat. La
...adică în bîrlogul
...antimoldovenești,
...liderii Interfron-
...N. Iakovlev, A. Sa-
...Șornikov, V. Solo-
...Babîlunga etc.
...acesta rusofonii pro-
...nu numai în Moldo-
...au reușit deja să cre-
...ublica Crimeea. În ca-
...rainei rusofonii mai
...constituirea a ase-
...rmațiuni statale ca re-

publicile Novorosia, Donețk — Krivoi Rog. Ample acțiuni întreprind rusofonii pentru crearea de republici proprii în unele regiuni ale Kazahstanului. Chiar și în cadrul republicilor naționale ce fac parte din Federația Rusă rusofonii vor cu orice preț să-și constituie formațiuni statale proprii.

ȘTIINȚA juridică și practica internațională demonstrează că toate statele lumii civilizate au fost constituite de popoarele (naționalitățiunile) băștinașe pe teritoriile lor istorico-etnice. Acest concept juridic e împărtășit și de mulți ruși în cazurile, cînd se pune problema creării unor formațiuni statale ale alogenilor pe teritoriul Federației Ruse. Se știe că o mare parte a populației din regiunea Saratov în anii 1989—1991 n-au acceptat propunerea privitor la reînființarea Republicii nemților de pe Volga. Leningrădencele Z. Dobrovolskaia și A. Savina în articolul «Zacem v țentre Rossii nemețkoe gosudarstvo?» nemijlocit indică că nici un stat în lume nu creează pentru alogeni formațiuni statale aparte. Ele consideră că toți nebăștinașii sînt obligați să *respecte legile și limba acelui stat în care au binevoit să* se așeze cu traiul (Vezi: «Narodnaia pravda», 1992, № 16, p. 6).

L. Starovoitova, consilier principal în problemele interetnice al Președintelui Federației Ruse, analizînd problema dreptului la autodeterminare, considera că acest drept poate fi realizat numai în cazurile cînd sînt respectate următoarele trei condiții: dacă națiа trăiește pe teritoriul său istoric; dacă reprezentanții acestei etnii alcătuiesc în cadrul teritoriului concret majoritatea absolută; dacă decizia de autodeterminare e exprimată în mod democratic prin două treimi de voturi la referendum sau în organul reprezentativ al puterii de stat (Vezi: Megapolis-express. 1991, nr. 18, p. 20).

Privind prin prisma cerințelor jurisprudenței, observăm că, pe bună dreptate, ambele creaturi statale ale alogenilor din raioanele de est și de sud ale republicii sînt considerate atît de fosta conducere a U.R.S.S., cît și de întreaga obștime progresistă drept nelegitime. După cum am menționat mai sus, nu există poporul (națiunea) Transnistriei. Cei 150 mii de ruși din raioanele de pe malul stîng al Nistrului, promotorii republicii anticonstituționale, nu alcătuiesc o națiune aparte. Ei sînt doar numai un grup etnic ce s-a desprins în perioada 1792—1992 de la arealul de bază de constituire a națiunii ruse și a migrat pe teritoriul istoric al moldovenilor (pînă la 1792 în Transnistria n-a existat nici o localitate pur rusească).

A fost încălcat în mod brutal și cel de-al treilea principiu de bază. În hotărîrea așa-zisului congres al doilea al deputaților de toate nivelurile din Transnistria din 2 septembrie 1990 se afirma că, chipurile, adepții noii formațiuni statale s-au ghidat de legislația în vigoare. Se indicau chiar și normele concrete — articolele 2 și 5 ale Constituției fostei U.R.S.S. Dar să vedeți paradox. Aceste norme constituționale nu acordau nimănui dreptul de a crea formațiuni naționalstatale. Conform dispozițiilor articolelor 78 și 79 ale Legii fundamentale citate și articolelor 70 și 76 ale Constituției Moldovei, așa-numitul congres nu dispunea nici de dreptul de a înființa cel puțin un soviet sătesc. Legislația prevedea că numai parlamentele republicilor unionale dispuneau de dreptul de a hotărî soarta teritoriilor sau de a crea anumite formațiuni statale. Caracterul nelegitim al așa-zisei republici moldovenești nistrene e determinat, de asemenea, de faptul că farsa cu referendumurile de constituire a avut loc în perioada cînd fosta U.R.S.S. nu dispunea de o legege ce ar fi reglementat procesul desfășurării referendumurilor. Asemenea lege, după cum se știe, a fost adoptată de Parlamentul sovietic abia la 27 decembrie 1990, iar în Republica Moldova — în 1992.

Deci, apariția republicilor nelegitime în raioanele de sud și de est nu sînt o realizare a dreptului la autodeterminare, ci rezultatul direct a două rebeliuni fățișe contra Republicii Moldova, diriguite și susținute pe toate căile de către armata de ocupație, organele de stat și de partid ale fostului imperiu sovietic. Practica internațională nu cunoaște cazuri cînd formațiunile anticonstituționale ar fi devenit subiecte ale unor federații.

SPECIALIȘTII în materie consideră că de dreptul de a fi subiect al unei federații poate să dispună nu orice teritoriu sau grup de oameni. Oleg Rumeanțev, secretarul Comisiei constituționale parlamentare a Federației Ruse, în toamna anului 1991 era împotrivă ca orice formațiune național-statală să devină subiect al Federației Ruse. El spera că nu fiece unitate administrativ-teritorială va fi proclamată drept republică, ci numai acele părți ale Federației, ce sînt compact populate de o anumită comunitate etnică și dispun de un mare potențial demografic și economic. Colaboratorul științific superior la Institutul S.U.A. și Canadei al Academiei de Științe a Rusiei, G. Nikerov, propune ca în locul a 87 de republici, ținuturi, regiuni și districte să fie create numai 15 pămînturi (zemli) (Vezi: Literaturnaia gazeta, 1992, nr. 19, p. 10). Multe din ele vor avea un teritoriu mai mare de un milion km pătrați și o populație de peste 10 milioane locuitori. Analiza potențialului uman și economic al subiectelor federațiilor din S.U.A., Canada și alte țări civilizate confirmă acest percept. Multe subiecte ale Germaniei Federative întrec cu mult după teritoriu, populație și potențial economic întreaga Moldovă: Vestfalia de Nord — 34,1 mii km² și 17 milioane locuitori, Baden-Wurtemberg — 35,7 mii km² și 9 milioane locuitori, Saxonia de Jos — 47,4 mii km² și 7,2 milioane locuitori, Bavaria — 70,5 mii km² și 10,8 milioane locuitori.

E NECESAR să constatăm că anumite forțe politice ale Rusiei tind s-o transforme din stat federativ în stat unitar. Pe această platformă se situa în 1991 fracția parlamentară «Smena». Deputatul poporului din Federația Rusă Nicolai Pavlov considera că Rusia numai în aspect pur formal e stat federativ, iar în realitate e un stat unitar și trebuie ca și pe viitor să rămînă unitar. Un alt deputat, Andrei Golovin, trata organizarea federativă a Rusiei ca dăunătoare pentru viitorul țării.. Federalizarea Rusiei, conform concepției deputatului, ar duce inevitabil la destrămarea Rusiei (Vezi: «Federația». 1991, nr. 2, p. 3—5).

Ei nu sînt unici în aceste doleanțe. Să ne amintim că, în timpul ședinței congresului al VI-lea al deputaților din 16 aprilie curent, majoritatea parlamentarilor ruși au votat pentru ca fosta R.S.F.S.R. să poarte numai denumirea de «Rusia». Pentru această noțiune au votat 703 deputați din cei 861 ce au participat la votare. Ulterior, grație insistenței deputaților din republicile naționale neruse, s-a revenit la această întrebare. Prin intervenția nemijlocită a Președintelui B. N. Elțin și susținătorilor acestuia a fost adoptată denumirea «Rossiiskaia Federația, Rossia».

S. Stankevici, consilierul Președintelui Rusiei, în articolul «Rossia voznikla ne vcera i ne konceaetsea zavtra» («Rusia a apărut nu ieri și nu mîine va dispărea»), publicat în ziarul «Trud» din 12 iunie curent, ridică problema păstrării cu orice preț a integrității teritoriale a Federației Ruse. «Interesul numărul unu, — conform opțiunii dumnealui, — este stoparea destrămării, dezintegrării, asigurarea cel puțin a integrității statale și juridice în forma actuală».

E cazul să punem firească întrebare: de ce oare un stat enorm, ca Federația Rusă, ce se întinde pe o suprafață de 17 milioane 75 mii km² și înglobează o populație de circa 148 mln locuitori, e necesar să fie păstrat integru, iar o mică republică ca Moldova, ce cuprinde numai 33 mii 700 km², și o populație doar de 4 mln 373 mii locuitori, ar trebui să fie transformată din stat unitar în federativ, pentru ca mai tîrziu să fie a patra oară sfîrtecată?

Răspunsul îl găsim în cuvîntările și interviurile unor demnitari ai Rusiei. Ministrul de externe al acesteia insistă ca Transnistriei să i se dea în prezent un statut politico-juridic special în cadrul Moldovei. Altă modalitate de rezolvare a problemei, conform opiniei dumnealui, nu există în prezent. «Pe viitor, — spune dumnealui, — aici pot fi diverse soluții» (Vezi: «Izvestia», 1992, 10 iunie).

Care anume? În interviul acordat săptămînalului «Moscovskie novosti» din 14 iunie 1992 Andrei Kozîrev, deplîngînd dezintegrarea fostei U.R.S.S., speră la o nouă renaștere a imperiului ce se întindea pe a șasea parte a globului pămîntesc: «Noi putem să reîntoarcem fostele pămînturi rusești — aceasta e precis. Numai că aceasta se va petrece fără mine».

Congresul «Soborului Național al Rusiei» expune lucrurile cu o mai mare claritate. În ședința din 12 iunie curent generalul A. Makașov, ce nu de mult în proprie persoană și-a adus contribuția la organizarea și instruirea forțelor militare ale separatiștilor din Transnistria, a chemat direct la renașterea «imperiului rus» de la Marea Baltică pînă la Kamceatka, de la Murmansk pînă la Kușka. Întru realizarea acestui țel la congres a fost dezvoltată ideea creării comunităților de ruși sau slavi în republicile fostei Uniuni. (Vezi: «Trud», 1992, 16 iunie; «Izvestia», 1992, 17 iunie).

În acest context, republicile anticonstituționale din raioanele de est și de sud ale Moldovei în viitorul apropiat pot deveni pentru forțele imperial-șovine capuri de pod de însemnătate strategică în lupta pentru reîntoarcerea cu forța în cadrul imperiului rus nu numai a întregii Moldove, ci și a Ucrainei. Să ne amintim că atamanul cazacilor A. Kucer în primăvara anului curent a spus: «De aici, din Transnistria și Novorosia începe renașterea Rusiei» («Narodnaia pravda», 1992, nr. 18, p. 5).

Deci, recunoașterea de către Parlamentul Moldovei a republicilor nelegitime și trecerea de la structura de stat unitară la cea federativă nu numai că convine sută la sută intereselor forțelor imperial-șovine, dar și pune în mare pericol viitorul moldovenilor în teritoriile de la răsărit de Prut și, în deosebi, al celor din raioanele de est și de sud ale republicii.

De ce ar trebui ca noi să permitem o nouă dezmembrare a Moldovei? De ce ar trebui să admitem ruperea cu forța din cadrul republicii a unor teritorii naționale, populate cu sute de mii de moldoveni? Oare nu ne dăm seama că prin aceasta vom ajuta cercurile imperial-șovine mai ușor să-i deznaționalizeze și să-i rusifice? Poate e mai bine să le amintim doritorilor de federații că pămînteanul și conaționalul acestora, Gh. Nikerov, candidat în drept, colaborator științific la Institutul S.U.A. și Canadei din Moscova, la 12 decembrie 1991 în paginile ziarului «Rossiiskaia gazeta», în baza analizei experienței țărilor multinaționale dezvoltate, a ajuns la concluzia că «cea mai eficace variantă de rezolvare a problemei naționale este autonomia național-culturală nelimitată».

Dumitru C. GRAMA,
colaborator științific la Institutul de Filozofie, Sociologie și Drept al A.Ș. a Republicii Moldova.